

"H. MOI HEI ME YRITETÄÄN TÄSSÄ JUST MIETTII"
SEKVENSSIN ALOITTAVIEN WHATSAPP-ÄÄNIVIESTIEN ALOITUKSET

Suomen kielen
kandidaatintutkielma
Oulun yliopisto
15.1.2021

Frida Ahonen

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
2. TEORIA	4
2.1. Teoreettinen viitekehys	4
2.2. Käsitteiden määrittely	5
2.3. Ääniviestin aloitus ja vuoron alun kenttäkuvaus	8
2.4. Aikaisempi tutkimus	10
2.4.1. Ääniviesteihin liittyvä aikaisempi tutkimus	10
2.4.2. Keskustelun aloittamiseen liittyvä aikaisempi tutkimus	10
3. TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT	13
3.1. Tutkimusaineisto	13
3.2. Tutkimusmenetelmät	14
4. ANALYYSI	17
4.1. Aineiston ääniviestien aloitusten elementtien jakautuminen kentiksi	17
4.2. Kenttä AVAUS	19
4.2.1. Kielelliset rutiinit	21
4.2.2. Muu partikkeliaines	24
4.3. Kenttä EI-KIELELLINEN AINES	25
4.4. Kenttä LAUSE	26
5. PÄÄTÄNTÖ	29
LÄHTEET JA LYHENTEET	33
LIITE	

1. JOHDANTO

WhatsApp-pikaviestisovelluksen välityksellä lähetettävät ääniviestit ovat saavuttaneet 2010-luvun aikana suuren suosion (Almeida, Benevenuto, Maros & Vasconcelos 2020: 3005). Vaikuttaa siltä, että ääniviestit ovat alle kymmenessä vuodessa vakiinnuttaneet asemansa yhtenä pikaviestipalvelujen semioottisena resurssina (König 2009a; ks. luku 2.2.) pikaviestien, kuvien, videoiden ja linkkien rinnalla. Erityisesti nuoret käyttävät yhä enemmän ääniviestejä esimerkiksi puhelimella soittamisen sijaan (Fritsch 2019: 5).

Tutkielmassani tarkastelen WhatsApp-pikaviestipalvelun ääniviestejä osana palvelussa käytäviä multimodaalisia ja teknologiavälitteisiä keskusteluja. Määrittelen käsitteet *multimodaalinen* ja *teknologiavälitteinen* luvussa 2.2. Tutkin aineistoni ääniviestien aloitusten rakennetta *Ison suomen kielioopin* vuoron alun kenttäkuvauksen pohjalta (VISK 2008 § 1026). Tarkoitukseni on saada lisää tietoa siitä, millaisia vuorovaikutuksen resursseja ääniviestin lähettäjällä on käytössään. Uskon, että ääniviestien rakenteen tutkiminen laajentaa käsitystämme siitä, miten ääniviestejä käytetään. Ääniviestejä tutkimalla saadaan tietoa teknologiavälitteisestä vuorovaikutuksesta sekä erityisesti nuorten uusista tavoista viestiä. Puhelinkeskusteluja tutkineen Schegloffin (1979: 24) tavoin en ole kiinnostunut ääniviestien lähettämisen teknologiasta itsessään, vaan siitä, mitä ne kertovat ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- Minkälainen on sekvenssin aloittavien WhatsApp-ääniviestien aloitusten rakenne?
- Minkälaiset rakenteet ovat kaikkein tyypillisimpiä sekvenssin aloittaville WhatsApp-ääniviestien aloituksille?
- Onko sekvenssin aloittavista WhatsApp-ääniviestien aloituksista löydettävissä jotain tiettyjä kielellisiä rutiineja?

Ensimmäisen tutkimuskysymykseni tarkoitus on tarkastella WhatsApp-ääniviestien aloitusten rakennetta eli sitä, minkälaisista kielellisistä ja ei-kielellisistä elementeistä ääniviestien aloitukset rakentuvat. Toinen tutkimuskysymykseni pyrkii selvittämään, voiko ääniviestien rakenteesta tehdä yleistyksiä eli edustuuko joku rakenne muita useammin ääniviestien aloituksissa. Kolmannella tutkimuskysymykselläni tutkin, esiintyykö ääni-

viestien aloituksissa jotain tiettyjä kielellisiä rutiineja. Tutkielmassani vertaan ääniviestien aloittamista puhelinkeskustelun aloittamiseen (ks. esim. Schegloff 1979, 1986; Hopper 1992; Lindström 1994; ten Have 2002; Hakulinen 1993) matkapuhelinkeskustelujen aloittamiseen (ks. esim. Arminen & Leinonen 2006), puhelinvastaajaviestien aloittamiseen (ks. esim. Liddicoat 1994; Dingwall 1995; Goutsos 2001) ja Facebook Messenger -keskustelun aloittamiseen (ks. esim. Meredith 2014). Olen valinnut nämä vuorovaikutusmuodot vertailuun, koska ne edustavat eri tyyppisiä teknologiavälitteisiä vuorovaikutuksen muotoja. Alustava hypoteesini on, että pystyn aineistoni ääniviestien pohjalta erottelmaan ja luokittelemaan erilaisia aloitustyyppisiä ja että ääniviestien aloituksille on määriteltävissä jonkinlainen tietty rakenne. Toinen hypoteesini on, että ääniviestien aloittamiseen on lainattu kielellisiä rutiineja esimerkiksi puhelinkeskusteluista. Määrittelen käsitteet *sekvenssi* ja *kielellinen rutiini* luvussa 2.2.

Rajaan tutkimukseni juuri WhatsApp-ääniviesteihin, koska WhatsApp Messenger oli Messengerpeople.com-sivuston mukaan vuonna 2019 Suomen suosituin pikaviestisovellus (Messengerpeople.com 2020). WhatsApp-ääniviestit ovat vielä melko tuntematon tutkimuskohde suomalaisella keskusteluanalyttisellä ja vuorovaikutuslingvistisellä tutkimuskentällä. Saksalaisessa Germanistisches-instituutissa Königin johtama *Transmodale Messenger-Chats* -tutkimusprojekti on tutkinut vuodesta 2016 lähtien WhatsApp-ääniviestejä osana multimodaalista vuorovaikutusta. He ovat tarkastelleet esimerkiksi WhatsApp-ääniviestien tarinallisuutta ja WhatsApp-keskustelujen jäsentymistä. Fritsch (2019) on tehnyt pro gradu -tutkielmansa WhatsApp-ääniviestien sosiaalisista funktioista.

Rajaan tutkielmani ääniviestien aloitusten tutkimiseen, koska ne antavat tietoa siitä, miten WhatsApp-ääniviestit jäsentyvät osaksi multimodaalista ja teknologiavälitteistä vuorovaikutusta. Kandidaatintutkielman rajatun pituuden vuoksi en voi kuitenkaan ottaa muutamia havaintoja lukuun ottamatta kunnolla huomioon ääniviestiä edeltävän tai sen jälkeisen vuorovaikutustilanteen vaikutusta ääniviestin aloituksen rakenteeseen. Vuoron alku vaikuttaa olevan kriittinen osa vuorovaikutusta, sillä aloitustavan perusteella vastaanottaja ennakoii sitä, mitä viestin jatko sisältää (ks. esim. Schegloff 1996: 60). Bakhtin (1986) on Hakulisen (1993: 151) mukaan todennut aloituksen antavan vastaanottajalle kriittistä tietoa puheen jatkosta. Palaan ääniviestin aloituksen rajaamiseen luvussa 2.3.

Tutkielmani rakentuu seuraavalla tavalla: Luvussa 2 esittelen tutkielmani teoreettiset lähtökohdat ja aiheeseeni liittyvän aiemman tutkimuksen. Lisäksi määrittelen tutkielmani kannalta olennaiset käsitteet. Luvussa 3 esittelen tutkimusaineistoni ja tutkielmassa käyttämäni tutkimusmenetelmät. Luvussa 4 analysoin tutkimusaineistoani *Ison suomen kieliopin* vuoron alun kenttäkuvauksen pohjalta ja esittelen alustavat tutkimustulokseni.

2. TEORIA

Tässä luvussa esittelen tutkielmani pohjalla olevan teorian: Luvussa 2.1. kerron tutkielmani teoreettisesta viitekehyksestä ja luvussa 2.2. määrittelen tutkielmani kannalta oleelliset käsitteet. Luvussa 2.3. esittelen tutkielmassani soveltamani *Ison suomen kieliopin* vuoron alun kenttäkuvauksen. Luvussa 2.4. luon katsauksen ääniviestejä ja keskustelun aloittamista käsittelevään tutkimukseen.

2.1. Teoreettinen viitekehys

Tutkielmani teoreettisena viitekehyksenä on keskustelunanalyysi ja vuorovaikutuslingvistinen teoria. Sosiologian pohjalta kehittynyt keskustelunanalyysi tutkii vuorovaikutuksen sosiaalista järjestymistä eli puheen jäsentymistä keskusteluksi sekä niitä keinoja, joita keskustelijoiden osapuolilla on vuorovaikutuksen jäsentymisen järjestämiseksi (Goodwin & Heritage 1990: 283–284). Keskustelunanalyttisessä tutkimuksessa vuorovaikutuksessa tuotetut elementit käsitetään toimintoina, jotka tuotetaan ja ymmärretään suhteessa vuorovaikutuksen kontekstiin (Goodwin & Heritage 1990: 287). Keskustelunanalyysi tieteenalana perustuu Harvey Sacksin 1964–1972 Kaliforniassa pitämiin luentoihin (Sacks 1992a [1964–1968], 1992b [1968–1974]), joiden pohjalta Sacks, Schegloff ja Jefferson kehittivät tieteenalan metodeja ja käytänteitä (ks. esim. Schegloff 2007; suomeksi esim. Hakulinen 1989). Määrittelen keskeisimmät tutkielmassani käyttämäni keskustelunanalyttiset käsitteet luvussa 2.2 ja kuvaan keskustelunanalyttisiä tutkimusmetodeja tarkemmin luvussa 3.2.

Vuorovaikutuslingvistiikka syntyi 1990-luvun lopussa, kun Ochs, Schegloff ja Thompson ehdottivat antropologisesta lingvistiikan, funktionaalisen kieliopin ja keskustelunanalyysin pohjalta uutta näkökulmaa kielioppiin määritellen sen resursseiksi, joita käytetään sosiaalisessa kanssakäymisessä ja joilla rakennetaan sosiaalista kanssakäymistä (Ochs, Schegloff & Thompson 1996: 2–3). Uuden kielioppikäsitteen mukaan kielioppia ei pidä ajatella jonkin valmiin lingvistisen teorian pohjalta, vaan tutkia aitoja vuorovaikutustilanteita ja selvittää, mitkä elementit jäsentävät vuorovaikutusta. Vuorovaikutuslingvistiikassa olivat alun perin keskiössä etnometodologiset metodit, kun taas nykyään vuorovaikutuslingvistiikan alle sisällytetään monenlaisia muitakin tutkimusmetodeja. Kaikelle

vuorovaikutuslingvistiksi tutkimukselle on kuitenkin yhteistä ajatus siitä, että vuorot, kielellinen toiminta ja sekvenssit vuorovaikutuspuheessa (talk-in-interaction) tehdään ymmärrettäviksi kieliopillisten resurssien systemaattisella käytöllä. (Couper-Kuhlen, Etelämäki & Laury 2014: 436–437.)

Keskustelunanalyysin teoria sopii tutkielmaani, sillä hyödynnän tutkielmassani keskustelunanalyysin perinteisiä käsityksiä keskustelun järjestymisestä ja jäsentymisestä. Ääniviestien aloitusten tutkiminen asettuu perinteiseen keskustelunanalyttiseen tutkimustraditioon, joka alkoi puhelinkeskustelujen aloitusten tutkimisesta Yhdysvalloissa 1970-luvulla (ks. esim. Schegloff 1979). Vuorovaikutuslingvistiikka taas tukee tutkielmani tavoitteita, koska olen erityisen kiinnostunut siitä, millaisia kielellisiä resursseja informantini ääniviestien vuoronaloituksessa käyttävät ja mihin he perustavat päätöksensä käyttäen tiettyä vuorovaikutuksen resurssia tietyssä ääniviestien vuoronaloituksessa. Tutkielmasani tutkin aitoja vuorovaikutustilanteita, mikä on yksi sekä keskustelunanalyysin että vuorovaikutuslingvistiikan lähtökohdista.

2.2. Käsitteiden määrittely

Ääniviesteillä tarkoitan tutkimuksessani WhatsApp-sovelluksessa käytävissä keskusteluissa tuotettuja puhetta sisältäviä viestejä. Ääniviesti määritellään (KT 2020 s.v. *ääniviesti*) pikaviestipalvelussa äänitetyksi viestiksi. **Pikaviestipalvelu** tarkoittaa palvelua, jota käytetään esimerkiksi viestien ja videoiden jakamiseen sosiaalisessa mediassa (KT 2020 s.v. *pikaviestipalvelu*). WhatsApp-pikaviestipalvelussa ääniviestin lähettäminen tapahtuu painamalla viestikentän oikealla puolella olevaa vihreää kuvaketta niin kauan kuin viestin lähettäjä haluaa viestinsä kestävän. Jos kyseessä on pitkä ääniviesti, viestiä äänitettäessä sen lähettäjän ei tarvitse koko ajan painaa äänittämisenäppäintä pohjassa, vaan hän voi lukita kuvakkeen siten, että viestin äänittämisen aikana voi tehdä muita asioita. WhatsApp-pikaviestipalvelussa ei ole ylärajaa viestin kestolle. Vastaanottaja voi kuunnella viestin niin monta kertaa kuin haluaa ja myös palata takaisin viestissä ilman, että hänen täytyy kuunnella koko viesti uudelleen.

Kielelliset rutiinit ovat kielellistä toimintaa, jonka muoto on kiteytynyt ja merkitys on idiomaattinen. Tällaisia ovat esimerkiksi tervehtiminen ja hyvästely. (VISK 2008 §

1220.) **Vuorovaikutuksen resursseilla** tarkoitetaan kaikkia niitä keinoja, joiden avulla ihmiset ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja joilla he tekevät toimintaansa näkyväksi ja ymmärrettäväksi toisille vuorovaikutukseen osallistujille (Lindholm, Stevanoc & Peräkylä 2016: 16). **Lauseella** tarkoitan tutkielmassani syntaktista ja prosodista kokonaisuutta, jonka ydin on persoonamuotoinen verbi (VISK 2008 § 864–865, 1009). Vaikka puhutun kielen puhevirtaa ei voi aukottomasti pilkkoa lauseisiin, lauseen käsitettä voidaan jossain määrin soveltaa myös puhutun kielen analysoimiseen (VISK 2008 § 1003). Käytän lauseen käsitettä tutkielmassani ääniviestien aloitusten rakenteen tutkimiseen.

Vuoro on perinteisesti määritelty puhujanvaihdoksen kautta erottuvaksi toiminnalliseksi kokonaisuudeksi (VISK 2008 § 1025). Vuoro voidaan jakaa pienempiin osiin eli vuoron rakenneyksikköihin (turn constructional unit), joiden muodostamiseen käytetään kielellisiä ja ei-kielellisiä resursseja ja jotka muodostavat toiminnon (Schegloff 2007: 3–4). Vuoron rakenneyksiköt voivat yksinään tai yhdessä muodostaa vuoron (Hakulinen 1993: 151). Yksi vuoron rakenneyksikkö – ja näin myös vuoro – voi koostua useista toiminnoista (Schegloff 2007: 9). Mielestäni ei ole kuitenkaan selvää, voiko vuoron käsitettä sellaisenaan soveltaa ääniviestien tutkimiseen. Aiempi tutkimus (ks. esim. Herring 1999; Meredith 2014; König 2019b) on todennut, että teknologiavälitteisen keskustelun vuoron jäsentymiseen liittyy omia erityispiirteitä. Tarkemman tutkimuksen puutteessa on myös perusteltua kysyä, onko ääniviesti monologi vai osa jotain laajempaa dialogia. Fritsch (2019: 2–4) on pro gradu -työssään päätenyt siihen, että ääniviestit pitävät sisällään elementtejä sekä monologista että dialogista. Puhelinvastaajaviestejä tutkinut Goutsos (2001: 360) taas kutsuu puhelinvastaajaviestejä vuoroiksi toisen osapuolen poissaolosta huolimatta. Tässä tutkielmassa käsittelen tutkimiani ääniviestejä osana WhatsApp-keskustelujen dialogia ja kutsun niiden aloituksia vuoronaluiksi.

Tarkastelen tutkielmassani vain sellaisia ääniviestien aloituksia, jotka aloittavat WhatsApp-keskustelussa uuden **sekvenssin**. Sekvenssillä tarkoitetaan vuoron rakenneyksiköistä koostuvien vuorojen keskinäistä jäsentymistä eli niiden ryhmittymistä vuorokimpuiksi (Schegloff 2007: 1–2). Sekvenssi on kielen toimintajakso, joka muodostuu kahdesta tai useammasta vuorosta (Schegloff 2007: 3; Raevaara 2016: 143). Sekvenssien jäsentymistä säätelee ennen kaikkea se, mitä vuoroilla vuorovaikutuksessa tehdään eli millainen tai millaisia kielellisiä toimintoja vuorovaikutuksessa ilmenee. Esimerkin (1)

WhatsApp-pikaviesteillä tuotettu sekvenssi muodostuu Sonjan kysymyksestä (rivi 1) ja Veeran vastauksesta (rivi 3).

(1) *Tapaaminen kaupungilla* (V= Veera S= Sonja)

→ S: missä oot nyt
02 S: jään ihan just pois
→ V: tääl lavan luona
04 V: tääl on kuplapalloja!!

Sekvenssien perusyksikkö on **vieruspari** (Schegloff 2007: 9). Vieruspari muodostaa sekvenssin aloittavasta vuorosta eli etujäsenestä ja etujäsentä seuraavasta tietystä, vakiintuneesta vuorosta eli jälkijäsenestä. Tyypillisiä esimerkkejä vierusparista ovat esimerkiksi tervehdys tai kysymys. (Raevaara 2016: 146–147.) Esimerkin (1) sekvenssi muodostuu vierusparista, jonka etujäsen on Sonjan vuoro (rivi 1) ja jälkijäsen Veeran vuoro (rivi 3). Tyypillisesti vierusparit koostuvat vähintään kahdesta vuorosta, kahdesta eri puhujasta, ovat peräkkäisiä ja ne voidaan luokitella eri tyyppeihin (Schegloff 2007: 13). Vierusparit voivat saada erilaisia laajennuksia, joten yksi vieruspari voi muodostua hyvinkin pitkästä puhejaksosta (Schegloff 2007: 26). On kuitenkin oleellista huomata, että kaikki vuorot eivät muodosta vieruspareja (Schegloff 2007: 9).

Aiemman tutkimuksen pohjalta (ks. esim. Meredith 2014) vaikuttaa, että teknologiavälitteisessä keskusteluissa tuotetut sekvenssit poikkeavat jonkin verran puhutun kielenkäytön sekvensseistä. Kirjoitetulle, lähes reaaliaikaiselle vuorovaikutukselle on tyypillistä esimerkiksi **rikkoutunut vuorottelu** (disrupted turn adjacency). Tällöin vierusparin etu- ja jälkijäsenen väliin tuotetaan sekvenssiin kuulumaton vuoro (Meredith 2014: 108). Tällaista rikkoutunutta vuorottelua esiintyy myös omassa aineistossani. Sovellan kuitenkin sekvenssin käsitettä tutkielmassani WhatsApp-keskustelujen analysoimiseen aiempaa chat-keskusteluja tutkineen tutkimuksen tavoin (ks. esim. Meredith 2014).

Pikaviestisovellusten kasvanut käyttö on osa kielenkäytön moninaistumista. **Multimodaalinen vuorovaikutus** tarkoittaa sitä, että keskustelu koostuu erilaisista semioottisista resursseista eli merkityksen luomisen keinoista (Harjunpää & Mondada 2019: 196; König 2019a: 39). WhatsApp-keskusteluissa tällaisia resursseja ovat esimerkiksi pikaviestit, ääniviestit, kuvat, linkit ja videot. **Teknologiavälitteisen vuorovaikutuksen** määrittelyyn sovellan Cathcartin ja Gumpertin (1986: 30) ajatusta kahden henkilön välisestä vuorovaikutuksesta, jossa teknologia toimii vuorovaikutuksen välittäjänä ylittäen ajan ja paikan

fyysiset rajoitukset. On tutkittu, että teknologioilla voi olla esimerkiksi vuorovaikutuskäytänteitä muokkaavia vaikutuksia (Arminen 2016: 181–182). Oma tutkielmani pyrkii tuomaan lisää tietoa teknologiavälitteisen vuorovaikutuksen uusista muodoista ja siitä, miten ne vaikuttavat vuorovaikutuskäytänteihimme.

2.3. Ääniviestin aloitus ja vuoron alun kenttäkuvaus

Ääniviestin aloituksen määrittelen *Ison suomen kielipin* vuoron alun kenttäkuvauksen (Asetelma (1), VISK 2008 § 1026) pohjalta. Kenttäkuvaus jakaa vuoron alun lauseeseen ja siihen löyhästi prosodisesti liittyviin muihin kenttiin. Asetelmassa (1) on jäsennetty yksityiskohtaisesti vain lauseen alku.

ASETELMA 1. Vuoron alun kenttäkuvaus (VISK 2008 § 1026).

1	AVAUS	2	ESIKENTTÄ	3	LOPUT
	niin tota	(.)	kyllä		mulle kävis no (.) yhdeltä
	Henna		kerro	nyt	sun päivästä, – –
	Mut kato	(.)			mä oon sitä aikidoo ajatellu,
	Höh	(.)			aika hassuu kyllä.
	Et	ää	sikälikin		tässä vähän funtsitaan,
.hh	Mut				↑maisemat oli kyllä aika komeita
.mhh	Se on				se on kyllä aika repäsevä.
Ju:st	ja	.nff	mitenkäs		sulla alkoholin käyttö on,
	ja tota ni				mulhan on taas ollu vuoden tauko.
Joo .h	no kuule:	(.)			sit semmonen vielä.
	Mitä,	(.)	onks		tää jotain uutta taas
.hh Joo	ei kato				mä sen takia kysyin tätä kun .h
	Sit se selitti	et nii että			sit torstaina nii te voitte varata sit –

Kenttäkuvauksessa vuoron aloituksen aloittaa lauseeseen prosodisesti kuuluva osa eli vuoron avaus (AVAUS) ja ei-kielellinen aines (kentät 1–3). Tätä seuraa syntaktisesti lauseeseen kuuluva osa eli teemanetinen kenttä (ESIKENTTÄ) ja lauseen loppuosa (LOPUT) (VISK 2008 § 1026). Vuoron aloitus muodostuu siis lauseeseen vain prosodisesti kuuluvasta aineksesta – joka *Ison suomen kielipin* (VISK 2008 § 1009) mukaan kuuluu pikemminkin koko vuoroon kuin lauseeseen, sekä lauseeseen syntaktisesti kuuluvasta aineksesta. Määrittelen tutkielmassani ääniviestin aloituksen tämän kenttäjaon pohjalta, mutta olen soveltanut kenttiä tutkielmani rajaukseen sopiviksi (ks. luku 4.1.).

Kenttä AVAUS muodostuu partikkelista, esimerkiksi dialogipartikkelista, tai partikkeli-ketjusta (VISK 2008 § 1009). **Dialogipartikkeli** on vuorovaikutuksen ohjailun väline, joiden ymmärtämiseksi on tarpeen tuntea keskustelun konteksti (VISK 2008 § 797). Toisinaan avauksen voi muodostaa myös lauseeseen syntaktisestikin integroituva lauseke eli etiäinen: *noi lapset ni tuleeks ne kaikki* (VISK 2008 § 1009, lihavointi oma). **Kentät 1–3** sisältävät ei-kielellistä ainesta, joka kehystävät muita vuoronaloituksen kenttiä. Tällaisia elementtejä ovat tyypillisesti maiskaukus, sisäänhengitys, empimisääne tai tauko. (VISK 2008 § 1009.)

ESIKENTÄN täyttää lauseen teemanetinen elementti, johon voi tulla objekti tai lauseen muu täydennys tai määrite. Kysymys- ja relatiivilauseessa ESIKENTTÄ täyttyy kielipiillisin perustein: Relatiivilauseen tapauksessa kentässä on relatiivipronomini, muu relatiivinen pro-sana tai relatiivisen pro-sanana sisältävä lauseke. Kysymyslauseen kentässä on hakukysymyksissä interrogatiivipronomini tai interrogatiivipronominin sisältävä lauseke ja vaihtoehtokysymyksissä *kO*-liitteellinen verbi tai lauseke. (VISK 2008 § 1379.) Esimerkiksi Asetelmassa (1) rivillä 11 kentän täyttää *kO*-liitteellinen verbi *onks*. Kentän **LOPUT** alku rajautuu syntaktisesti siten, että sen aloittaa lauseen teema tai persoonamuotoinen verbi. **Teema** on finiittiverbiä edeltävä aines, joka on yleensä subjekti tai muu lausetyypin ensisijainen täydennys (VISK 2008 § 1372). Kentän **LOPUT** loppu rajautuu ääniviestin muusta osasta syntaktisesti siten, että lauseen lopussa tuotetut lauseen pakolliset täydennykset on otettu mukaan, mutta valinnaiset ei (VISK 2008 § 447).

Sovellan *Ison suomen kielipiin* kenttäkuvausta aineistoni ääniviestien aloituksen analysoimiseen, sillä kuvaus mahdollistaa ääniviestien aloitusten kielellisen rakenteen systemaattisen tarkastelun sekä syntaksin että vuorovaikutuksen näkökulmasta. Lindström (2006) on käyttänyt samantapaista vuoron kenttäkuvausta osoittaakseen, että kielipioppi ja erityisesti syntaksi ovat kiinteästi sidoksissa siihen, mitä vuorovaikutuksessa tapahtuu. Toisekseen kenttäkuvauksen soveltaminen tarjoaa joustavan mallin ääniviestien aloitusten rakenteen tarkastelulle, sillä kuvauksen kentät ovat vain vuoron mahdollisia eivät pakollisia osia (VISK 2008 § 1008). Vuoronaloituksessa esiintyy mahdollisesti runsaasti vaihtelua sen suhteen, mitä sarakkeita vuoronaloituksessa voi kulloinkin jäädä pois. Vuoronaloitus ei noudata kaavamaisesti asetelman (1) järjestystä, vaan kentät voivat edustua vaihtelevasti eri järjestyksessä. (VISK 2008 § 1026.)

2.4. Aikaisempi tutkimus

2.4.1. Ääniviesteihin liittyvä aikaisempi tutkimus

WhatsApp-ääniviestejä ei ole vielä juuri tutkittu lingvistisin menetelmin, muutamaa tutkimusta lukuun ottamatta. König on tutkinut WhatsApp-ääniviestejä vuodesta 2016. Königin mukaan ääniviestit eivät ole korvaamassa muita pikaviestipalvelinten viestinnän muotoja, vaan ne täydentävät pikaviestipalvelinten välityksellä syntyvää vuorovaikutusta. Näin ääniviestit muodostavat uuden semioottisen resurssin. (König 2019a: 39.) Tämä on myös oman tutkielmani lähtökohta: en tutki ääniviestejä irrallisina vuorovaikutustilanteina, vaan osana WhatsApp-keskustelujen vuorovaikutusta. König on tutkinut erityisesti pitkiä ääniviestejä, joilla välitetään merkittäviä sattumuksia tai pikku tarinoita, ja merkittävää Königin mukaan on se, että käyttäjät vastaavat tällaisiin ääniviesteihin ritualisoiduin, lyhyin pikaviestein (König 2019a: 51).

Fritsch on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan (2019) kyselytutkimuksen avulla ääniviestien sosiaalista funktiota eli ääniviestien käyttötarkoitusta kansainvälisten opiskelijoiden välisessä vuorovaikutuksessa. Tutkielman mukaan ääniviestit ovat nuorten modernina vaihtoehto puhelinkeskusteluille. Fritsch'n mukaan ääniviestien suosion kasvun taustalla on ääniviestien lähettämisen nopeus ja helppous, mahdollisuus lähettää ääniviestejä stressaavissa tilanteissa, mahdollisuus välittää paljon monimutkaista tietoa kerralla ja mahdollisuus välittää oman äänen tunnelataus vastaanottajalle.

2.4.2. Keskustelun aloittamiseen liittyvä aikaisempi tutkimus

Keskustelun aloittaminen on herättänyt laajasti kiinnostusta keskustelunanalyttisellä tutkimuskentällä. Erityisen paljon on tutkittu lankapuhelinkeskustelujen aloituksia. Schegloff (1979) määritteli yhdysvaltaisen puhelinkeskustelun aloituksessa esiintyvän yhdeksän komponenttia, jotka yksinään tai yhdessä muodostavat vuoroja, jotka puolestaan yhdistyvät erilaisiksi sekvensseiksi. Tällaisia sekvenssejä ovat esimerkiksi tervehdys- ja pahoittelusekvenssit. Schegloffin mukaan puhelinkeskustelun osallistujien tuli puhelun aloituksessa ensin tunnistaa toisensa, ja tämä tunnistautuminen tapahtui puhelun ensimmäisten sekvenssien aikana. (Schegloff 1979: 32–33.) Schegloffin tutkimusten

pohjalta lankapuhelinkeskustelujen aloituksia on tutkittu monipuolisesti eri kielialueilla (ks. esim. Hopper 1992; Lindström 1994; ten Have 2002; Hakulinen 1993).

Suomalaisia lankapuhelinkeskusteluja tutkineen Hakulisen mukaan puhelinkeskustelujen aloitukset ovat tarkasti määriteltyjen konventioiden ja käytänteiden säätelemiä. Puhuja ei ole vapaa aloittamaan keskustelua mielivaltaisesti valitsemallaan tavalla, vaan joutuu valitsemaan tarkkaan ennalta rajatuista aloitustapojen joukosta omaan tiettyyn tilanteeseensa sopivan aloitustavan. (Hakulinen 1993.) Tämä on ennako-oletukseni myös omassa tutkielmassani: ääniviestin lähettäjällä on käytettävissään rajattu määrä vuorovaikutuksen resursseja ääniviestin aloituksen tuottamiseksi. Hakulinen (1993: 155) on määritellyt suomalaisen kanonisen lankapuhelinkeskustelun aloituksen koostuvan kahdesta vierusparista: puhelimen soitosta (kutsu) ja vastaajan vastauksesta kutsuun sekä soittajan esittäytymisestä ja/tai tervehdyksestä ja vastaajan tervehdyksestä. Yhdysvaltalaisiin puhelinkeskusteluihin verrattuna suomalaisissa puhelinkeskusteluissa puhujien tunnistautuminen tapahtui paljon harvemmin pelkän äänen perusteella (Hakulinen 1993: 157).

Lankapuhelinkeskustelujen aloituksia on verrattu muiden vuorovaikutustilanteiden aloituksiin. Matkapuhelinkeskusteluissa puhekumppanin tunnistaminen ei ole niin suuressa roolissa kuin lankapuhelinkeskusteluissa, sillä puheluun vastaaja näkee yleensä automaattisesti puhelimensa näytöltä soittajan nimen. Tämän vuoksi matkapuhelinkeskustelujen alussa osapuolten ei enää tarvitse esitellä itseään, vaan keskustelu alkaa suoraan tervehdyksellä. (Arminen & Leinonen 2006: 345–346.) Ääniviestien kohdalla tilanne on sama kuin matkapuhelinkeskustelujen aloituksissa, eli keskustelukumppanit tietävät ennen keskustelun aloittamista, kenen kanssa puhuvat (ks. luku 4.2.). Arminen ja Leinonen (2006: 349) mukaan matkapuhelinkeskustelun aloitustavat ovat monipuolistuneet sekä yllämainitun esittelyrutiinin vähentyneestä käytöstä johtuen että siitä syystä, että matkapuhelinta kuljetetaan mukana, ja näin ollen keskustelun fyysinen aloitusympäristö vaihtelee.

Myös puhelinvastaajien aloituksia tarkastelleet tutkimukset (ks. esim. Liddicoat 1994; Dingwall 1995; Goutsos 2001) ovat todenneet, että puhelinvastaajaviestien aloitukset noudattavat tiettyä kaavaa. Liddicoatin (1994: 293) mukaan puhelinvastaajaviestien aloitukset mukailevat lankapuhelinkeskustelujen aloituksen rakennetta. Kuten lankapuhelinkeskustelujen vuorovaikutusta, puhelinvastaajan välityksellä tuotettua vuorovaikutusta

hankaloittaa visuaalisen kontaktin puuttuminen. Puhelinvastaajan välittämän vuorovaikutuksen lisähaaste on se, että viestin vastaanottaja ei ole viestin tuottamishetkellä läsnä eikä voi kommentoida tuotettua puhetta muuten kuin jälkikäteen. (Liddicoat 1994: 283.) Vuorovaikutuksen toisen osapuolen poissaolo on myös ääniviestejä määrittävä piirre, jonka uskon vaikuttavan niiden välityksellä tapahtuvan vuorovaikutuksen luonteeseen.

Meredith (2014) on tutkinut Facebook Messenger -keskusteluja ja sitä, miten keskustelunanalyysiä voidaan soveltaa chat-keskustelun tutkimiseen. Meredithin tutkimat chat-keskustelut vaikuttavat noudattavan joiltain osin samoja keskustelun periaatteita kuin puhuttu keskustelu. Meredith on kiinnittänyt erityistä huomiota myös keskustelun aloittamiseen. Meredith (2014) ei määrittele yhtä tyypillisintä tapaa aloittaa chat-keskustelu, vaan sen sijaan esittelee useita mahdollisia tapoja keskustelun aloittamiseen. Yksi chat-keskusteluille tyypillisistä keskustelun aloittamisen tavoista on keskustelun aloittaminen menemällä suoraan keskustelun aiheeseen ("topic initiation") (Meredith 2014: 131). Tällainen aloitus esiintyy myös joissain aineistoni sekvenssin aloittavissa ääniviesteissä. Käsittelem tätä tarkemmin luvussa (4.4.).

Meredithin (2014: 237–238) mukaan toisen keskustelijan huomion herättämiseksi ja varmistuakseen toisen keskustelijan läsnäolosta chat-keskustelun aloittaja käyttää yleensä tervehdystä, personalisoitua tervehdystä tai topikaalista eli suoraan aiheeseen menevää avausta; sama ilmiö on puhelinkeskustelun aloittava kutsu eli puhelimen mekaaninen soiminen. En usko, että WhatsApp-ääniviestien aloituksissa esiintyy vastaavaa, sillä ääniviestin vastaanottaminen on hitaampaa kuin pikaviestin lukeminen: nopea vilkaisu ei riitä ääniviestin sisällön ymmärtämiseen, vaan vastaanottaja joutuu pysähtymään pystyäkseen keskittymään lähettäjän kuuntelemiseen. Voisi ajatella, että jos puhujalla on kiireellistä asiaa, hän lähettäisi pikaviestin, sillä sen vastaanottaja näkee yhdellä vilkaisulla.

Vertailemalla eri teknologiavälitteisen vuorovaikutuksen muotojen keskustelunavauksia on mahdollista tehdä huomioita vuorovaikutuskäytänteiden muutoksesta. Tällaisia eroja ovat esimerkiksi yllä mainittu esittelyrutiinin katoaminen tai aloitusten monipuolistuminen. Tällaisia eroja pyrin tässä tutkielmassa tuomaan esiin ääniviestien osalta.

3. TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT

Tässä luvussa esittelen ensin tutkimusaineistoni (luku 3.1.) ja sen jälkeen tutkielmassani käyttämäni menetelmät (luku 3.2.).

3.1. Tutkimusaineisto

Tutkimusaineistoni koostuu 49 WhatsApp-ääniviestistä, jotka sisältävät yhteensä 27 min 78 s verran nauhoitettua puhetta. Ääniviestit on poimittu 30 WhatsApp-keskustelusta 11 informantilta. Olen käyttänyt ääniviestien sisällön analyysissä hyödyksi myös keskusteluista otettuja näytönkappauksia. Aineistoni WhatsApp-keskustelut ovat epävirallisia, ystävien tai perheenjäsenten kahdenvälisiä keskusteluja. Olen kerännyt aineistoni itse kesäsyyskuussa 2020. Olen pyytänyt informanttejani lähettämään minulle sähköisesti näytönkappauksen heidän itsensä valitsemista WhatsApp-keskusteluista sekä valitsemiensa keskustelujen ääniviestit erillisinä tiedostoina WhatsApp-pikaviestipalvelun välityksellä. Kriteerinä keskustelujen valitsemiselle oli se, että niissä on käytetty ääniviestejä. Olen siirtänyt tiedostot WhatsApp-pikaviestipalvelusta tietokoneelleni WhatsApp Web -tietokonesovelluksen avulla.

Ennen aineiston lähettämistä pyysin jokaiselta informantiltani erikseen luvan tutkimukseen osallistumiseen. Tutkimukseen osallistujat saivat luettavakseen tietosuojailmoituksen sekä asiakirjan, jossa kuvasin tutkimuksen kulkua, sen tarkoitusta ja tavoitteita sekä aineiston käsittelyä. Tutkimukseen osallistujat saivat päättää, mitä heidän luovuttamalleen aineistolle tapahtuu aineiston jälkeen eli tuhotaanko se vai tallennetaanko se mahdollista tulevaa tutkimusta varten joko Oulun yliopiston Kikosa-tietokantaan tai FINCLARINin Kielipankkiin.

Aineiston keräämisen jälkeen litteroin eli muutin aineistoni ääniviestit kirjalliseen muotoon keskustelunanalyttisin menetelmin. Litterointi on keskeinen osa keskustelunanalyysia, ja sen ajatellaan olevan osa itse analyysiä, sillä litteroidussa tehdyt valinnat vaikuttavat tutkimuksesta saatuihin tuloksiin (Vatanen 2016: 316). Käytin litteroinnissa apuna ELAN-litterointiohjelmaa. Tutkimieni keskustelujen litteroimiseksi olen käyttänyt

Seppäsen litterointimerkkejä, jotka pohjautuvat keskustelunanalyysissä kansainvälisesti käytettyyn, Gail Jeffersonin kehittämään merkitätapaan (Seppänen 1998: 21–21; ks. Liite). Litteroinnissa pyritään merkitsemään keskustelun pienimmätkin yksityiskohdat ja myös keskusteluun mahdollisesti vaikuttavat seikat, kuten sade. Litteroinnin tarkkuus riippuu tutkimuksen tavoitteista. (Vatanen 2016: 316–137.) Olen kiinnittänyt litteroinnissani erityistä huomiota ääniviestien aloitusten ei-kielellisiin elementteihin, kuten taukoihin, hengitykseen ja prosodiaan. Rivitin litteraattini intonaatioyksikköjen mukaan. Litteroinnin yhteydessä anonymisoin aineiston eli muutin informanttien nimet ja muut tunnistamisen mahdollistavat yksityiskohdat.

Litteroinnin jälkeen taulukoin aineistoni ääniviestien aloitukset sen mukaan, miten ne noudattavat *Ison suomen kielipöytäkirjan* vuoron alun kenttäkuvauksen (asetelma (1), luku 2.4.) pohjalta tekemääni yksinkertaistettua mukaelmaa (taulukko (2), luku 4.1.). Lisäksi tein taulukon tyypillisimmistä avaustavoista (taulukko (3), luku 4.2.). Rajasin aineistoni kandidaatintutkielman pituusrajoitusten vuoksi siten, että analysoin vain sellaisia aineistoni ääniviestejä, jotka aloittavat sekvenssin. En siis ottanut analyysiin mukaan esimerkiksi sekvenssien jälkijäseniä, kuten vastauksia kysymyksiin. Tällaisia sekvenssin aloittavia ääniviestejä on aineistossani 21, ja ne sisältävät yhteensä 10 min 52 s nauhoitettua puhetta.

Informanttini valikoituivat sattumanvaraisesti tuttavapiiristäni sen mukaan, kuka pystyi minulle ääniviestejä lähettämään. Ääniviestien kerääminen osoittautui oletettua vaikeammaksi. Ääniviestejä käytetään usein hyvin henkilökohtaisten kokemusten ja tuntemusten jakamiseen, mistä syystä monet informantit ymmärrettävästi kieltäytyivät tutkimukseeni osallistumisesta (vrt. Fritsch 2019: 33). Tämän vuoksi otokseni on rajoittunut ja tarjoaa vain hyvin kapean kuvan ääniviestien käytöstä. Ääniviestieni informantit ovat kaikki suomalaisia naisia. Maantieteellisesti otokseni on melko heterogeeninen, sillä informanttini ovat kotoisin Oulun seudulta, Kainuusta, Helsingistä ja Tampereelta.

3.2. Tutkimusmenetelmät

Käytän tutkielmassani keskustelunanalyttisiä ja vuorovaikutuslingvistisiä tutkimusmenetelmiä. Keskustelunanalyttisten ja vuorovaikutuslingvistisen tutkimusperiaatteisiin

kuuluu, että tutkimuksen aineisto koostuu luonnollisista vuorovaikutustilanteista (Vatanen 2016: 313). Oman aineistoni vuorovaikutustilanteet ovat sellaisia, jotka olisivat oletettavasti tapahtuneet ilman tutkimustani. Keskustelunanalyttisiä tutkimukset tarkastelevat erilaisia vuorovaikutuskäytänteitä: ne tutkivat esimerkiksi erilaisten vuorovaikutustilanteiden jäsentymistä ja vuorovaikutuksessa tuotettuja toimintoja (Vatanen 2016: 319). Tutkielmassani tutkin WhatsApp-keskustelujen ääniviestien vuorovaikutuskäytänteitä. Vuorovaikutuslingvistiikan menetelmä näkyy tutkielmassani siinä, että kiinnitän huomiota vuorovaikutuksen pieniin yksityiskohtiin ja siihen, mitä vuorovaikutuksen osallistujat yksityiskohdilla tekevät.

Keskustelunanalyttinen ja vuorovaikutuslingvistinen tutkimus on tiukan empiiristä: tutkimus alkaa aineiston huolellisella havainnoinnilla, ja itse tutkimuskysymykset muotoilaan vasta tämän havainnoinnin pohjalta aineistovetoisesti (Vatanen 2016: 320–321). Olen tutkielmaani tehdessä noudattanut tätä metodologiaa, sillä olen muotoillut tutkimuskysymykseni vasta aineiston keräämisen ja litteroinnin jälkeen. Huomasin esimerkiksi aineistoa tarkastellessani, että sekvenssin aloittavat ääniviestien aloituksissa oli joitakin toistuvia elementtejä, kuten tervehdyksiä ja puhuttelua. Tämän havainnon pohjalta ensinnäkin rajasin tutkimuskysymykseni ainoastaan sekvenssin aloittaviin ääniviesteihin. Toisekseen huomasin, että nämä elementit muistuttivat jossain määrin esimerkiksi puhelinkeskustelun aloittavia kielellisiä rutiineja. Tämän havainnon pohjalta muotoilin erikseen tutkimuskysymyksen, joka tarkastelee yksinomaan sekvenssin aloittavien ääniviestien aloitusten kielellisiä rutiineja.

Aineistoni alustavan analyysin ja rajauksen jälkeen ryhdyin systemaattisesti tarkastelemaan sekvenssin aloittavien ääniviestien aloitusten rakennetta. Sovelsin ääniviestien aloitusten tarkasteluun *Ison suomen kieliopin* vuoron alun rakennetta kuvaavaa skeemaa (VISK 2008 § 1026), koska se mahdollisti ääniviestien aloituksen täsmällisen rajaamisen sekä aloituksen rakenteen yksityiskohtaisen analyysin. Koska mikä tahansa skeeman kentistä voi edustua tyhjänä (VISK 2008 § 1026), se mahdollisti myös sellaisten ääniviestien aloitusten analyysin, joissa ei ole esimerkiksi kenttää AVAUS, vaan jotka alkavat suoraan kentällä LAUSE. Vastaisesti kenttäkuvaus mahdollistaa sellaisten ääniviestien aloitusten

tutkimisen, joissa ei edustu kenttää LAUSE¹. Päädyin kuitenkin yksinkertaistamaan kenttäkuvausta siten, että sen soveltaminen olisi kandidaatintutkielman rajoissa mahdollista (ks. luku 4.1.).

¹ Tällaiset ääniviestit eivät tosin aineistossani aloita sekvenssiä, joten olen jättänyt niiden analysoimisen tutkielmani ulkopuolelle.

4. ANALYYSI

Tässä luvussa analysoin sellaisia aineistoni ääniviestien aloituksia, jotka aloittavat sekvenssin. Tarkastelen näiden ääniviestien aloitusten rakennetta *Ison suomen kieliopin* kenttäkuvauksen pohjalta (ks. asetelma (1), luku 2.3.). Määrittelen kenttäkuvauksen pohjalta aineistoni ääniviestien aloitustyyppit ja esittelen niistä yleisimmät. Sen jälkeen esittelen tarkemmin sekvenssin aloittavien ääniviestien eri kenttien rakennetta ja vertaan niitä lanka- ja matkapuhelinkeskustelujen, puhelinvastaajaviestien sekä Facebook Messenger -keskustelujen aloituksiin.

4.1. Aineiston ääniviestien aloitusten elementtien jakautuminen kentiksi

Olen analysoinut aineistoni sekvenssin aloittavien ääniviestien aloituksen kielellisen ja ei-kielellisen aineksen edustumista *Ison suomen kieliopin* kenttäkuvauksen (ks. asetelma (1), luku 2.3.) avulla. En kiinnitä kandidaatintutkielman rajatun pituuden vuoksi systemaattisesti huomiota kenttien keskinäiseen järjestykseen, vaan keskityn kenttien edustamiseen ja niiden rakenteen analyysiin.

Olen nimennyt kentät 1–3, ESIKENTTÄ ja LOPUT uudelleen siten, että ne ovat lukijalle havainnollisempia ja palvelevat paremmin tutkielmani tarkoitusta. Myös kandidaatintutkielman pituusrajoitus aiheuttaa haasteita *Ison suomen kieliopin* kenttäkuvauksen soveltamiseen ääniviestien aloitusten tutkimiseen sellaisenaan. Koska en keskity tutkielmasani ääniviestien vuoronaloitusten tarkkaan syntaktiseen analyysiin, olen yhdistänyt kentät ESIKENTTÄ ja LOPUT yhdeksi kentäksi LAUSE. Lisäksi olen yhdistänyt aloitusten ei-kielellisiä elementtejä kuvaavat kentät 1, 2 ja 3 yhdeksi kentäksi EI-KIELELLINEN AINES. Näin tarkastelemiani kenttiä on vain kolme: EI-KIELELLINEN AINES, AVAUS ja LAUSE.

Esimerkki (2) ja taulukko (1) havainnollistavat aineistoni ääniviestien aloitusten jakautumista kenttäkuvauksen pohjalta kenttiin. Esimerkissä (2) edustuvat kentät AVAUS (rivi 1), EI-KIELELLINEN AINES (rivi 2) ja LAUSE (rivi 3–4).

(2) *Mallinuken hakeminen* (E = Ella)

→ E: heissan Ronja
 → (.)
 → E: olemme nytten
 → E: Joensuussa
 05 E: ja istun
 06 E: Karitan autossa

TAULUKKO 1. Ääniviestin aloituksen asettuminen kenttäkuvaukseen.

AVAUS	EI-KIELELLINEN AINES	LAUSE
<i>heissan Ronja</i>	<i>(.)</i>	<i>olemme nytten Joensuussa</i>

Kaikki määrittelemäni kenttää (EI-KIELELLINEN AINES, AVAUS ja LAUSE) eivät esiinny kaikissa ääniviestien aloituksissa. Taulukosta 2 käy ilmi kenttien edustuminen ääniviestien aloituksissa. Olen jakanut aineistoni ääniviestien aloitukset kenttien edustumisen mukaan aloitustyypeihin. Yleisin sekvenssin aloittavien ääniviestien aloitustyyppi sisältää kaikki kolme kenttää (tyyppi 4) : tällaisia tapauksia on noin puolet aineistoni sekvenssin aloittavista ääniviesteistä. Aineistoni muiden kuin sekvenssin aloittavien ääniviestien aloituksissa kaikki kolme kenttää sisältäviä ääniviestien aloituksia on noin kolmannes. Muiden aloitustyyppien edustuminen on melko hajanaista. Maininnanarvoista on kuitenkin, että myös vain kentän LAUSE sisältävä aloitustyyppi 1 on yleinen aineistoni ääniviestien aloitustyyppi. Tämän tyyppin ääniviestin aloituksia on aineistoni sekvenssin aloittavista ääniviesteistä 5 ja koko aineiston ääniviesteistä 9. En käsittele eroja sekvenssin aloittavien ääniviestien ja koko aineiston ääniviestien aloitustyyppien edustumisen välillä tutkielmani rajallisuuden vuoksi tässä tarkemmin.

TAULUKKO 2. Ääniviestien aloitustyyppit.

Aloitustyyppi	Rakenne	Esiintymien määrä aineistossa (sekvenssin aloittavat ääniviestit)	Esiintymien määrä aineistossa (muut kuin sekvenssin aloittavat ääniviestit)	Esiintymien määrä koko aineistossa

1	LAUSE	5	4	9
2	EI-KIELELLINEN AINES + LAUSE	2	5	7
3	AVAUS + LAUSE	3	5	8
4	EI-KIELELLINEN AINES + AVAUS + LAUSE	11	8	19
	Yhteensä	21	22	43

Seuraavaksi tarkastelen yksityiskohtaisemmin kolmen esittelemäni kentän rakennetta aineistoni sekvenssin aloittavien ääniviestien aloituksissa. Keskityn erityisesti kentän AVAUS analyysiin, sillä siinä vaikuttavat edustuvan ääniviesteille tyypilliset kielelliset rutiinit.

4.2. Kenttä AVAUS

Seuraavaksi luon katsauksen aineistoni ääniviestien aloitusvuorojen kentän AVAUS variaatioon ja siinä esiintyviin kielellisiin rutiineihin. 14:ssä 21:stä aineistoni sekvenssin aloittavien ääniviestien aloituksissa edustuu kenttä AVAUS, kun taas koko aineiston ääniviestien aloituksissa kenttä edustuu 27:ssä 49:stä. Niin sekvenssin aloittavien ääniviestien kuin koko aineiston ääniviestien yleisin aloitustyyppi on siis sellainen, jossa on kenttä AVAUS.

Olen listannut aineistoni ääniviestien aloitusten kentässä AVAUS edustuvat kielelliset elementit taulukkoon (3).

TAULUKKO 3. Kentän AVAUS kielellinen variaatio.

Avauksen kielellinen aines	Esiintymien määrä aineistossa (sekvenssin aloittavat ääniviestit)	Esiintymien määrä aineistossa (muut kuin sekvenssin aloittavat ääniviestit)	Esiintymien määrä koko aineistossa
Partikkeliketju (<i>joo siis, ja sori, noku, no siis</i>)	0	6	6

Tervehdys	4	1	5
Puhuttelu	3	1	4
Dialogipartikkeli (<i>joo, no</i>)	0	4	4
Tervehdys ja puhuttelu	3	0	3
Interjektio (<i>oho, oi</i>)	1	2	3
Huomionkohdistin (<i>hei, pee tee vee</i>)	1	1	2
Suunnittelupartikkeli (<i>siis</i>)	1	1	2
Lausumapartikkeli + puhuttelu (<i>mutta Ronja</i>)	1	0	1
Lausumapartikkeli (<i>eli, ja</i>)	0	2	2
Ei avausta	7	9	16
Yhteensä	21	22	43

Koko aineiston ääniviestien aloituksissa kenttä täyttyy tyypillisimmin tervehdyksestä, puhuttelusta tai jonkinlaisesta edelliseen vuoroon reagoivasta partikkelista. Sekvenssin aloittavien ääniviestien aloitusten kenttä AVAUS täyttyy tyypillisimmin tervehdyksestä, joka esiintyy 7 aloituksessa tai puhuttelusta, joka esiintyy 7 aloituksessa. Muiden avaus-tyyppien edustuminen on hajanaista sekvenssin aloittavien ääniviestien kentässä AVAUS. Huomionarvoista on se, että sekvenssin aloittavissa ääniviesteissä on huomattavasti vähemmän partikkelialoituksia verrattuna koko aineistoon.

Kolmanneksessa sekä koko aineiston että sekvenssin aloittavista ääniviesteistä ei ole ollenkaan kenttää AVAUS. Meredithin (2014) mukaan myös Facebook Messenger -keskusteluissa esiintyy tällaisia suoraan keskustelun aiheeseen meneviä, avauksettomia aloituksia. Meredithin mukaan tämä tosin koskee suurilta osin vain sellaisia viestejä, jotka on lähetetty ennen varsinaisen keskustelun alkamista (Meredith 2014: 153). Käsittelen avauksettomia sekvenssin aloittavia ääniviestien aloituksia tarkemmin luvussa 2.4.

4.2.1. Kielelliset rutiinit

Seuraavaksi tarkastelen kielellisiä rutiineja, joita aineistoni sekvenssin aloittavien ääniviestien aloituksissa esiintyy, eli tervehdystä, puhuttelua ja kuulumisten kysymistä. Taulukosta (3) käy ilmi, että 11:ssä aineistoni ääniviesteistä esiintyy jonkinlainen tervehdys tai puhuttelu. Tervehtiminen tarkoittaa kohteliaisuuden, kunnioituksen tai tuntemisen osoittamista tavatessa, sanoin tai elein (KT s.v. *tervehtiä*). Tervehdys on sana, liike tai ele, jolla tervehditään (KT s.v. *tervehdys*). Puhuttelu tarkoittaa erisnimen mainitsemista siten, että se kiinnittyy löyhästi muuhun lausumaan tai muodostaa oman lausumansa. Sen tarkoituksena on kiinnittää puhujan huomio. (VISK 2008 § 1077.)

Esimerkki (3) kuvaa tyypillistä sekvenssin aloittavan ääniviestin aloitusta, jonka kentän AVAUS täyttää tervehdys.

(3) *Matkasuunnittelua* (S = Sonja)

→ S: hh. moi hei?
 → S: me yritetään tässä just miettii et mitä tehtäs
 → S: huomenna täällä
 04 (.)
 05 S: ja me ehkä
 06 (.)
 07 S: oltas menossa sinne Pisaan

Tyypillisin aineistoni sekvenssin aloittava ääniviestin aloitus edustaa aineistoni ääniviestien aloitustyyppiä 4, jossa edustuvat kentät EI-KIELELLINEN AINES, AVAUS ja LAUSE. Esimerkissä (3) ääniviestin vuoronaloitus muodostuu kentistä AVAUS, EI-KIELELLINEN AINES ja LAUSE.

Esimerkin (3) kentässä EI-KIELELLINEN AINES edustuu sisäänhengitys (rivi 1). Analysoin vuoronalkuisia ei-kielellisiä elementtejä tarkemmin luvussa 4.3. Kentässä AVAUS (rivi 1) esiintyy tervehdys, joka koostuu kahdesta partikkelista *moi* ja *hei*. Tervehdys on yleisin tapa avata suomalainen matkapuhelinkeskustelu (Arminen & Leinonen 2006: 345). Se on yleinen myös Facebookin Messenger-keskustelujen aloituksissa (Meredith 2014: 131–132) ja kuului myös kanoniseen lankapuhelinkeskustelun aloitukseen (Schegloff 1979: 33; Hakulinen 1993: 155). Esimerkin (3) ääniviestin aloituksen sävy on tuttavallinen, eikä aloituksessa ole muita kielellisiä rutiineja kuin tervehdys. Armisen (2016: 183) mukaan

matkapuhelinkeskusteluissa käytetään usein arkista tervehdystapaa, joka poikkeaa lankapuhelinkeskustelujen muodollisesta tervehdyksestä. Ääniviestin aloituksen tervehdys *moi hei* vaikuttaakin mukailevan esimerkiksi matkapuhelinkeskustelun tervehdystä.

Tervehdyksen jälkeen puhuja menee viestin varsinaiseen aiheeseen eli neuvon kysymiseen, joka täyttää aloituksen kentän LAUSE (rivit 2–4). Puhuja viittaa itseensä ja keskustelun ulkopuoliseen kolmanteen osapuoleen persoonapronominilla *me* sekä puhepaikkaan ilman tarkentavia selityksiä deiktisellä demonstratiivipronominilla *tässä* ja tulevaan tapahtumapaikkaan deiktisellä demonstratiivipronominilla *täällä*. Vastaanottajan oletetaan jo tietävän aiempien keskustelujen perusteella, mihin pronominit viittaavat. Näin sekvenssin aloittava ääniviesti asettuu jo käydyn keskustelun jatkumoon ilman, että puhuja kertaisi aiemmin käytyä keskustelua esimerkiksi muistuttamalla, missä hän on lomamatkalla (rivi 4). Meredithin (2014: 186) mukaan Facebook Messenger -keskustelussa kuljetetaan mukana yleensä yhtä aikaa useita, limittäisiä puheenaiheita, joiden jäsentämiseksi keskustelun osallistujat käyttävät erilaisia sitomistapoja ("tying techniques"), kuten toistoja ja deiktisiä pronomineja. Voisi ajatella, että esimerkin (3) tapauksessa olisi kyse samasta ilmiöstä. Koska kaikki viestit tallentuvat keskusteluun, viestin vastaanottaja voi tarkistaa, mihin aiemmin sanottuun puhuja viittaa.

Puhuttelu esiintyy seitsemässä aineistoni sekvenssin aloittavassa ääniviestin aloituksessa. Seuraavassa esimerkin (3) kentässä AVAUS yhdistyvät sekä tervehdys että puhuttelu. Puhuttelu ja tervehdys yhdistyvät vain kolmessa aineistoni sekvenssin aloittavan ääniviestin aloituksessa.

(4) *UFF-shoppailua* (H = Hilma)

```
→ H:      hh. ↑heipsulive::i?
→ H:      hh. Ronja?
→ H:      (.) miten menee.
04         (.)
05 H:      onks teillä
06         (.)
07 H:      muutkin jo
08 H:      selvinnyt kahden viikon eristyksestään
```

Esimerkin (4) kentässä AVAUS informantti on tuottanut tervehdyksen ja puhuttelun yhdistelmän *heipsulive::i? hh. Ronja* (rivit 1–2). *Ison suomen kielioopin* (VISK 2008 § 1077)

mukaan sellainen nimipuhuttelu, joka ei edellytä vastausta, on harvinaista. Myös Hakulisen (1993: 155, 164) mukaan puhuttelua ei systemaattisesti esiinny suomalaisten lankapuhelinkeskustelujen avauksissa. Puhuttelua saattaa esiintyä, jos edellisestä kontaktista on kulunut aikaa tai soitto on erityisen mieluinen (VISK 2008 § 1077). Puhutteluun vaikuttaakin liittyvän jonkinlainen affektiivinen ulottuvuus. Esimerkissä (4) informantit eivät ole nähneet toisiaan pitkään aikaan, joten affektiivisuuden osoittaminen vaikuttaa luonnolliselta selitykseltä puhuttelulle. Esimerkin (4) aloitus muistuttaa kielellisiltä rutiineiltaan puhelinvastaajaviestien aloituksia. Australialaisia puhelinvastaajaviestejä tutkineen Liddicoatin (1994: 294) havaitsema yksi mahdollinen soittajan puhelinvastaajaan jättämän viestin aloitusvariantti sisältää tervehdyksen, vastaanottajan puhuttelun, soittajan esittelyn ja kuulumisten kysymisen. Kreikkalaisia puhelinvastaajaviestejä tutkineen Goutsosin (2001: 374) mukaan puhuttelu on tyypillinen osa puhelinvastaajaviestin aloitusta.

Tervehdystä ja puhuttelua seuraa aloituksen kolmas kielellinen rituaali eli kuulumisten kysyminen (rivi 3). Esimerkin (4) aloitus on ainut aineistoni ääniviestien aloituksista, jossa edustuu kuulumisten kysyminen. Tämä ei ole yllättävää, sillä kuulumisten kysyminen oli harvinaista myös suomalaisten lankapuhelinkeskustelujen aloituksissa (Hakulinen 1993: 157). Esimerkin (4) puhuja ei ole käyttänyt kuulumisten kysymisen kielellistä rutiinia sattumalta: keskustelukumppanit eivät ole nähneet toisiaan pitkään aikaan ja ääniviestiä seuraa toisen keskustelukumppanin laaja selvitys hänen kuulumisistaan.

On huomattava, että aineistoni sekvenssin aloittavien ääniviestien aloituksissa ei esiinny lainkaan esimerkiksi australialaisille puhelinvastaajaviesteille ja suomalaisille lankapuhelinkeskusteluille tyypillistä esittäytymistä (self identification). Hakulisen (1993 : 155–157) mukaan puhelinkeskustelun alussa puheluun vastaaja ja soittaja yleensä esittelevät itsensä: vastaaja esimerkiksi sanomalla *Sirkka Kotolainen*, johon soittaja vastaa esimerkiksi *Pertti huomenta* (ks. myös VISK 2008 §1021). Esittely oli tarpeellinen kielellinen rutiini lankapuhelinkeskusteluille, koska keskustelun osallistujien piti varmistua siitä, että he puhuivat oikean henkilön kanssa. Puhujien tunnistamisen tapa vaihteli eri kulttuurien välillä (Lindström 1994: 231), ja esimerkiksi Yhdysvalloissa toisen puhujan tunnistaminen tapahtui useimmiten äänen perusteella (Schegloff 2007: 88). Suomalaisten matkapuhelinkeskustelujen aloituksista esittäytymisrutiini on suurelta osin hävinnyt (Arminen

2016: 183–184). Myös Facebookin Messenger-keskustelujen aloituksissa puhujan esittäytyminen vaikuttaa olevan erittäin harvinaista, sillä vastaanottaja saa tiedon lähettäjän identiteetistä automaattisesti (Meredith 2014: 127). Näin on myös ääniviestien tapauksessa. Tässä keskustelijat seurannevat keskustelun yleistä sääntöä, jonka mukaan keskustelijoiden ei ikinä pidä kertoa keskustelukumppaneilleen sellaista, minkä he tietävät jo (Sacks 1973: 139).

4.2.2. Muu partikkeliaines

Tervehdyksen ja puhuttelun lisäksi neljässä aineistoni sekvenssin aloittavan ääniviestin aloituksessa esiintyy partikkeliainesta, jolle ei ole aineistoni pohjalta määriteltävissä selkeää kielellistä rutiinia kuin tervehdys tai puhuttelu. Hajanaisen edustuksen vuoksi näiden partikkeleiden käytöstä ei voi tehdä tässä tutkielmassa yleistyksiä. On todennäköistä, että ääniviestin avaukseen on kiteytynyt joitain tiettyjä partikkeleita, sillä esimerkiksi suomalaisia matka- ja lankapuhelinkeskusteluja tutkittaessa on havaittu, että partikkelit *no* ja *joo* ovat yleisiä keskustelunavauksia (Hakulinen 1993: 164; Arminen 2016: 188). Omassa aineistossani partikkelia *no* ei esiinny lainkaan sekvenssin aloittavien ääniviestien kentässä AVAUS. Esimerkissä (5) ääniviestin aloittaa suunnittelupartikkeli *siis*.

(5) *Japanin matka* (V = Veera)

→ V: siis h.
 → (.)
 → V: unohdin käydä tulostaan
 → V: siellä koululla
 05 (.)
 06 V: ja mä oon jo kotona
 07 V: et onko sulla jotain mahdollisuutta käyttää tulostinta
 08 V: jossain
 09 (.)
 10 V: ennen ku sä lähet

Kentässä AVAUS (rivi 1) esiintyvä suunnittelupartikkeli *siis* (VISK 2008 § 792) osoittaa tulossa olevan jonkinlaisen selityksen, sillä *siis*-partikkelia käytetään muun muassa selityksen ja päätelmän merkkinä (Laakso & Sorjonen 2005: 257). Kentässä EI-KIELELLINEN AINES (rivi 1) esiintyy sisäänhengitystä, joka voi kertoa vuoron ongelmallisuudesta (VISK

2008 § 1025, ks. myös luku 4.3.). Esimerkissä (5) informantti selittää etukäteen ääniviestissä myöhemmin tuotettua pyyntöä (rivit 3–6): hän on unohtanut käydä tulostamassa tarvitsemansa asiakirjan ja pyytää viestin vastaanottajaa tulostamassa sen. Merkille pantavaa on, että informantti ei suoraan mainitse tulostamisen kohdetta, sillä se on jo mainittu aiemmin pikaviestitse käydyssä keskustelussa (ks. esimerkki (3)). Kentässä LOPUT (rivit 3–4) on intransitiivinen lause *unohdin käydä tulostaan siellä koululla*, jossa esiintyy verbiketju *unohdin käydä tulostaan* ja adverbiaali *siellä koululla*. Deiktinen pronomini *siellä* viittaa myös edeltävään keskusteluun.

4.3. Kenttä EI-KIELELLINEN AINES

Seuraavaksi tarkastelen lyhyesti kentän EI-KIELELLINEN AINES rakennetta. Kenttä on 14:ssä aineistoni sekvenssin aloittavassa ääniviestin aloituksessa. Tyypillisesti kenttä täyttyy tauosta, sisäänhengityksestä ja empimisääntelystä. Analysoin tarkemmin kentän edustumista sekvenssin aloittavassa ääniviestin aloituksessa seuraavassa esimerkissä (5).

(6) *Tarkista pankista* (V = Veera)

→ V: hh.ööö
 → (.)
 → V: tarkista muuten
 → V: semmonen
 05 (.)
 06 V: >tai munki pitää vielä<
 07 V: tarkistaa (.) pankista

Esimerkissä (6) kentän EI-KIELELLINEN AINES täyttävät sisäänhengitys, empimisääntely *ööö* ja mikrotauo (rivit 1–2). Lindströmin (2008: 206) mukaan kuultava vuoronalkuinen sisäänhengitys voi olla esimerkiksi merkki vuoron aloittamisesta eli puhehalukkuudesta, uuden puheenaiheen aloittamisesta tai siitä, että puhuja aloittaa kertomaan esimerkiksi pidempää tarinaa. Ei-kielelliset elementit voivat kertoa tulevan vuoron ongelmallisuudesta (Lindström 2008: 207). Esimerkiksi puhelinkeskustelujen aloituksissa sisäänhengitys yhdistettynä *no*-partikkeliin voi kertoa ongelmallisesta vuorosta (VISK 2008 § 1025). Aineistoni sekvenssin aloittavien ääniviestien aloituksissa puhuja tyypillisesti tuottaa sisäänhengityksen ja epäröintiäänteen *ööö* yhdistelmän, kuten esimerkin (6) aloituksessa.

Epäröintiänteiden tehtäviä korjausjäsennyksessä tutkinut Rinne (2010: 93) toteaa kuitenkin, että koska epäröintiänteillä on useita vuorovaikutuksellisia tehtäviä, ne eivät itessään kerro ongelmasta tai vuoron jatkosta, vaan antavat vain vihjeen ongelmallisuudesta. En ole omassa tutkielmassani systemaattisesti tutkinut, liittyykö sisäänhengityksen ja epäröintiänteen yhdistelmä aina vuoron ongelmallisuuteen.

Esimerkin (6) vuorossa kenttä EI-KIELELLINEN AINES (rivit 1–2) vaikuttaa ennakoivan vuoron ongelmallisuutta. Esimerkin (6) ääniviestissä ongelmallisuus voi liittyä siihen, että empimisäännettä seuraa suora käsky *tarkista* (rivi 3) tai siihen, että empimisääntelyä seuraa laaja, monipolvinen selitys puhujan havaitsemasta matkavalmistelusta, joka on vielä tekemättä. Esimerkin (6) ääniviestin aloituksessa ei ole ollenkaan tervehdystä, puhuttelua tai muuta partikkelia, jonka voisi tulkita keskustelun avaukseksi. Kentästä EI-KIELELLINEN AINES puhuja menee kenttään LAUSE (rivit 3–4), joka koostuu transitiivisesta lauseesta *tarkista muuten semmonen* ja jossa hän esittelee viestinsä aiheen.

4.4. Kenttä LAUSE

Seuraavaksi tarkastelen lähemmin ääniviestien aloitusten kentän LAUSE edustumista aineistoni ääniviesteissä. Kenttä LAUSE esiintyy kaikissa sekvenssin aloittavien ääniviestien aloituksissa. Puhelinkeskustelujen tai puhelinvastaajaviestien aloituksia käsittelevässä tutkimuksessa tähän kenttään viitataan yleensä käsitteellä "reason for the call" (Schegloff 1979: 30) tai "reason for calling" (Goutsos 2001: 361), ja sen ajatellaan sisältävän puhelun tai viestin varsinaisen aiheen. Tässä tutkielmassa olen kuitenkin määritellyt ääniviestien kentän LAUSE syntaktisin perustein, koska se ei aineistoni sekvenssin aloittavissa ääniviesteissä aina sisällä ääniviestin varsinaista aihetta.

Tarkastelen kenttää LAUSE esimerkin (7) avulla. Esimerkissä (7) puhuja aloittaa viestinsä ilman kenttää AVAUS tai EI-KIELELLINEN AINES. Tällaisia sekvenssin aloittavia ääniviestejä, joissa on vain kenttä LAUSE, on aineistoni sekvenssin aloittavissa ääniviesteissä viisi.

(7) *Voileivät* (K = Karita)

→ K: mulla jäi ne
 → K: vo:ileivät jääkaappiin.
 03 K: >mut et sää varmaan ennää ehi niitä tuua<
 04 K: ku sehän ↓tullee kohta se bussi hhh.
 05 (0.2)
 06 K: mutta tuota >sy::ö sinä ne<
 07 K: ne on (.)
 08 K: siis meetvurstileipiä kaikki
 09 K: kahessa eri muovipussissa
 10 K: ne on tosi #hy#viä

Esimerkissä (7) ääniviestin aloitus koostuu ainoastaan kentästä LAUSE eli yhden syntaktisen kokonaisuuden muodostamasta lauseesta *mulla jäi ne vo:ileivät jääkaappiin* (rivit 1–2). Informantti ei tervehti tai puhuttele viestin vastaanottajaa mitenkään, vaan menee suoraan viestin aiheeseen. Esimerkin (7) ääniviestin aloitus poikkeaa selvästi puhelinkeskustelujen aloituksista, jotka tyypillisesti alkavat tunnistamisrituaalilla, esimerkiksi tervehdyksellä tai esittäytymisellä (Schegloff 1986; Hakulinen 1993). Schegloffin (1986) mukaan puhelinkeskustelun aloitusrutiineista (ks. osa 4.2.) voidaan poiketa, jos kyseessä on esimerkiksi joku erityisen kiireellinen asia. Esimerkin 7 ääniviestin aloituksessa puhuja kertoo ensin unohtaneensa eväsleivät kotiin (rivit 1–2). Tämän voisi olettaa johtavan pyyntöön voileipien toimittamisesta puhujalle, mikä selittäisi viestin sisällön kiireellisyyttä ja viestin aloitusta. Puhuja kuitenkin itse huomaa tämän olevan mahdotonta (rivi 3), mikä johtaa kehotukseen, että vastaanottaja söisi leivät itse (rivi 6).

Voisi kuitenkin olettaa, että esimerkin (7) tyylinen avauksen puuttuminen olisi yleisempää sekvenssin aloittavien ääniviestien aloituksissa kuin lanka- tai matkapuhelinkeskustelujen avauksissa. Avaukseton aloitus vaikuttaa olevan jossain määrin tyypillistä esimerkiksi Facebookin Messenger-keskusteluille. Meredith (2014: 131) toteaa, että hänen tutkimissaan Messenger-keskusteluissa vuorovaikutustilanne aloitetaan toisinaan ilman minkäänlaista tervehdystä tai vastaanottajan puhuttelua.

Esimerkin (7) lauseen teemapaikalla on habitiiviadverbiaali *mulla*, jota seuraa finiittiverbi *jäi*. Aloitusvuoron lauseella on syntaktisesti omistuslauseen piirteitä (VISK 2008 § 896), sillä se koostuu habitiiviadverbiaalista (*mulla*), eksistentiaalisesta verbistä (*jäi*) ja eksistentiaalisubjektista (*ne vo:ileivät*). Vilkuna (1989) kutsuu tällaisia omistuslauseita ei-statiivisiksi. Suomen kielessä subjektilla on etuoikeus teemapaikkaan, mutta tietyissä tapauksissa sen voi täyttää myös muu lauseenjäsen, tässä tapauksessa habitiiviadverbiaali

(Vilkuna 1989: 71). Aloitusvuoron sitoo kontekstiin deiktinen persoonapronomini *ne*, joka viittaa siihen, että *voileivät* on tuttu aikaisemmasta keskustelusta.

5. PÄÄTÄNTÖ

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut WhatsApp-ääniviestien aloitusviestejä. Aineistoni koostuu 49 ääniviestistä ja 21:stä sekvenssin aloittavasta ääniviestistä, jotka olen kerännyt eri puolilta Suomea kesä-elokuussa 2020. Olen tutkinut sekvenssin aloittavien ääniviestien aloitusten rakennetta ja luokitellut erilaisia aloitustyypppejä. Lisäksi olen tarkastellut sekvenssin aloittavien ääniviestien aloitusten kielellisiä rutiineja. Tutkielmani tavoitteena on ollut saada lisää tietoa siitä, millaisia vuorovaikutuksen resursseja kielenpuhujalla on ääniviestiä lähettäessään käytössään.

Olen tutkinut aineistoni ääniviestien aloitusten rakennetta *Ison suomen kielipin* vuoron alun kenttäkuvauksen pohjalta. Koska tutkielmani rajautuu ääniviestien aloitusten tarkasteluun, olen keskittänyt huomioni vain siihen kenttäkuvauksen osaan, joka kuvaa vuoron alkua. Olen nimennyt osan kenttäkuvauksen kentistä uudelleen siten, että olen analysoinut ääniviestien rakennetta kenttien AVAUS, EI-KIELELLINEN AINES ja LAUSE avulla. En ole kiinnittänyt kandidaatintyön rajatun pituuden vuoksi huomiota näiden kenttien keskinäiseen järjestykseen. Kenttäkuvauksen soveltaminen mahdollisti ääniviestien aloitusten rakenteen systemaattisen tarkastelun. Jatkotutkimuksen haasteeksi jää sen selvittäminen, voiko kenttäkuvausta soveltaa myös muiden kuin sekvenssin aloittavien ääniviestien aloitusten soveltamiseen.

Ensimmäisen hypoteesini mukaisesti vaikuttaa siltä, että ääniviestien aloituksissa esiintyy sellaista systemaattisuutta, joka mahdollistaa erilaisten aloitustyyppien määrittelyn. Olen luokitellut ääniviestien aloitukset sen mukaan, mitkä kentät niissä edustuvat. Aineistossani esiintyvät sekvenssin aloittavien ääniviestien aloitustyyppit ovat (1) LAUSE (5 kpl); (2) AVAUS + LAUSE (3 kpl); (3) EI-KIELELLINEN AINES + LAUSE (2 kpl) ja (4) AVAUS, EI-KIELELLINEN AINES + LAUSE (11 kpl). Yleisin aloitustyyppi on tyyppi 4. Kaikkein tyypillisimmässä sekvenssin aloittavassa ääniviestin aloituksessa on jonkinlainen avaus, kuten tervehdys tai puhuttelu (AVAUS), ei-kielellistä ainesta, kuten empimisääntelyä tai mikrotauko (EI-KIELELLINEN AINES) ja syntaktinen lause (LAUSE), jossa puhuja voi esimerkiksi esitellä viestinsä aiheen. Muut tyyppit aiheuttavat hajontaa. Kiinnostavaa on, että aineistossani esiintyy myös sellaisia ääniviestejä, joiden aloituksessa edustuu vain kenttä LAUSE. Tämä voisi kertoa ääniviestin aloitusten suuresta variaatiosta esimerkiksi lankapuhelinkeskustelun aloituksiin verrattuna.

Olen kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, millaisia kielellisiä rutiineja sekvenssin aloittavien ääniviesteissä esiintyy. Näitä ovat kentässä AVAUS esiintyvät tervehdys, puhuttelu tai näiden kahden yhdistelmä, jotka esiintyvät 11:ssä sekvenssin aloittavassa ääniviestin aloituksessa. Muita selkeästi määriteltäviä kielellisiä rutiineja en tulosten hajonnan vuoksi ole pystynyt määrittelemään. Toisen hypoteesini mukaisesti aineistoni sekvenssin aloittavissa ääniviesteissä edustuu muiden teknologiavälitteisen vuorovaikutuksen muodoille, kuten puhelinkeskusteluille tai puhelinvastaajaviesteille, tyypillisiä kielellisiä rutiineja. Sekvenssin aloittavien ääniviestien aloituksissa esiintyvä tervehdys on tyypillinen osa esimerkiksi puhelinkeskustelujen aloitusta. Vaikuttaa alustavasti siltä, että chat-keskusteluista poiketen ääniviesteissä tervehdystä käytetään vain tervehtimiseen, ei esimerkiksi vastaanottajan paikallaolon tarkistamiseen (ks. "availability checking" Meredith 2014: 132). Tulosten pohjalta näyttää siltä, että puhuttelulla on jonkinlainen vakiintunut merkitys sekvenssin aloittavien ääniviestin aloituksissa. Puhuttelua esiintyy myös esimerkiksi puhelinvastaajaviesteissä (ks. esim. Liddicoat 1994; Goutsos 2001). Vaikuttaa siltä, että ääniviesteissä puhuttelulla olisi jonkinlainen affektiivinen merkitys. Viestin puhujan esittelyä ei aineistoni sekvenssin aloittavissa ääniviesteissä käytetä ollenkaan, sillä viestin vastaanottaja näkee puhelimestaan suoraan viestin lähettäjän nimen, ja keskustelujen osapuolten identifiointi tapahtuu näin ennen varsinaisen vuorovaikutustilanteen alkamista.

Kaiken kaikkiaan tutkimissani sekvenssin aloittavissa ääniviestin aloituksissa esiintyy suurta variaatiota. Ääniviestit ovat vielä niin uusi viestinnän muoto, että voi olla, ettei niiden aloittamiseen ole vielä vakiintunut selkeitä sääntöjä. Toisaalta aloitusten suuri variaatio voisi kertoa myös siitä, että ääniviestejä käytetään monipuolisemmin kuin esimerkiksi lankapuhelinkeskusteluja. Tämä tulkinta sopisi Armisen & Leinosen (2006) analyysiin matkapuhelimen käyttötottumuksien vaikutuksesta puhelun aloitustapoihin: matkapuhelinta voi kuljettaa mukana, mikä on monipuolistanut aloitusten rakennetta. Variaationsa puolesta ääniviestien aloitukset muistuttavat myös Meredithin (2014) tutkimien Facebook Messenger -keskustelujen aloituksia, jotka saattavat alkaa vaihtelevasti tervehdyksellä, personoidulla kutsulla tai viestin varsinaisella aiheella. Vaikuttaa siltä, että kieltenpuhija valitsee sekvenssin aloittavaa ääniviestiä lähettäessään useista aloitustavoista puhekontekstiin ja käyttötarkoituksiinsa sopivimman.

On selvää, että tutkielmani tulokset antavat vain suuntaa kaikista niistä vuorovaikutuksen resursseista, joita ääniviestin lähettäjällä on käytettävissään. Aineistoni koko on suppea, ja olen kandidaatintutkielman pituuden rajoittamana tarkastellut vain sekvenssin aloittavia ääniviestejä eli 21 ääniviestiä aineistoni 49 ääniviestistä. Numeerisessa tarkastelussa olen ottanut huomioon kaikki aineistoni ääniviestit, mutta tarkemmin olen analysoinut vain sekvenssin aloittavia viestejä. En ole voinut ottaa tutkielmassani huomioon esimerkiksi asuinpaikan, iän tai sukupuolen vaikutusta ääniviestien aloitustottumuksiin.

Voidaan myös kysyä, millaisia rajoituksia keskustelunanalyysin ja vuorovaikutuslingvistiikan käsitteiden soveltaminen sellaisenaan jo toteutuneesta keskustelusta otettuihin näytönkaappauksiin ja äänitiedostoihin aiheuttaa. Olen tutkielmassani jättänyt huomioimatta sen vuorovaikutuksen vaiheen, jossa keskustelun osallistuja tuottaa puhetta ennen viestin lähettämistä. Esimerkiksi Meredith (2014; ks. myös esim. Markman 2006) on käyttänyt apunaan Facebook Messenger -keskusteluja tutkiessaan informanttien itse kuvaamia "näytönkaappausvideoita" ja analysoinut vuorovaikutuksen tuottamisen prosessia kokonaisuudessaan. Näin hän on pystynyt analyysissaan ottamaan huomioon esimerkiksi sen, miten informantti muokkaa viestiään sitä kirjoittaessaan. Myös WhatsApp-ääniviestejä lähettäessä on mahdollista muokata puhetta viestin tuottamisvaiheessa ilman, että vastaanottaja on tästä tietoinen: jo äänitetyn, mutta ei vielä lähetetyn ääniviestin voi poistaa ja äänittää uudestaan. Simultaanisessa vuorovaikutuksessa, kuten puhelinkeskustelussa, oman puheen muokkaaminen toisen osapuolen tietämättä ei ole mahdollista, ja tämä vaikuttaakin olevan merkittävä ero simultaanisen ja ei-simultaanisen vuorovaikutuksen välillä. Olisi mielenkiintoista tutkia ääniviestin äänittämisen käytänteiden vaikutuksia WhatsApp-ääniviesteillä tapahtuvaan vuorovaikutukseen.

Kaiken kaikkiaan tutkielmani avaa runsaasti mahdollisuuksia jatkotutkimukselle. Ääniviestit ovat sähköisen vuorovaikutuksen muotona niin omalaatuinen ilmiö, että ne tarjoavat paljon tutkimisen aihetta. Sekvenssin aloittavien ääniviestien aloituksia olisi esimerkiksi kiinnostavaa verrata sekvenssin keskellä oleviin ääniviestin aloituksiin. Uskon, että ääniviestin asema vaikuttaa kielenpuhujan käytössä oleviin aloitustapoihin. Olen tässä tutkielmassani ottanut luvun 4 taulukoissa huomioon koko aineiston ääniviestit, mutta en ole kandidaatintutkielmani rajoissa kommentoinut tuloksia tarkemmin koko aineiston osalta. Toisaalta en ole ottanut huomioon ääniviestin aloitusten kenttien keskinäistä järjestystä. Olisi myös kiinnostavaa tutkia systemaattisemmin tervehdyksen ja puhuttelun

lisäksi muita ääniviestien aloituksissa mahdollisesti esiintyviä kielellisiä rutiineja tai puhefunktioita. Sekvenssin aloittavien ääniviestien kohdalla vaikuttaa siltä, että kentässä LAUSE puhuja esittelee yleensä viestinsä aiheen (vrt. "reason for the call" Schegloff 1986: 133). Toisinaan kentässä LAUSE puhuja viittaakin itse puhetilanteeseen. Esimerkiksi ääniviestin lähettämisen kommentointi vaikuttaa olevan melko yleistä (vrt. "apology sentences" Schegloff 1979: 32).

En ole ottanut tutkielmassani huomioon sitä, että melkein kaikki tutkimani ääniviestien aloitukset aloittavat keskustelun, joka ei ole reaaliaikaista. Vastaanottaja kuuntelee ääniviestin paljon viestin lähettämishetken jälkeen, mihin voi kulua jopa useita päiviä. Omien havaintojeni perusteella ääniviesteillä käydään myös lähes simultaanista keskustelua. Toisaalta on myös yleistä, että yksi keskustelun osapuoli lähettää paljon peräkkäisiä, tyyppillisesti usean minuutin mittaisia ääniviestejä, joihin vastaanottaja vastavuoroisesti vastaa sarjalla pitkiä ääniviestejä. Olisi mielenkiintoista tutkia näitä erilaisia ääniviestien käyttötapoja ja sitä, millainen vaikutus eri käyttötavoilla on ääniviestin aloitukseen.

Tutkielmani voisi myös toimia lähtökohtana sen keskustelun jatkamiselle, onko teknologivälitteinen keskustelu kirjoitusta, puhetta vai jotain siltä väliltä (ks. esim. Ahti 2011: 13). Ääniviestien kohdalla olisi myös paikallaan pohtia, voiko ääniviestiä kutsua vuoroksi tai ääniviestin aloitusta vuoronaloitukseksi. Yhtäältä ääniviesti jäsentyy osaksi pikaviestipalvelun keskustelua ja muistuttaa ominaisuuksiltaan keskusteluissa käytettyjä muita vuorovaikutuksen muotoja, kuten pikaviestejä. Toisaalta ääniviestit voivat olla jopa kymmenen minuutin mittaisia ja pitää sisällään useita eri puhetoimintoja. Vastaanottaja ei voi reagoida ääniviestin eri puhetoimintoihin erikseen, vaan ainoastaan koko ääniviestiin. Ääniviestit muodostavat siis tietynlaisen tiivistetyn informaatiopakettin ("big package" narration König 2019a: 52). Vaikuttaa kuitenkin siltä, että keskustelunanalyysin käsitteitä voi käyttää ääniviesteillä käytävän keskustelun analysoimiseen.

Ääniviestit ovat uusi vuorovaikutusmuoto, jolla on varmasti vaikutuksia vuorovaikutuskäytänteihimme. Ne asettuvat kuitenkin yhtä kaikki siihen keskustelumuotojen jatku-
moon, johon myös puhelinkeskustelut ja chat-keskustelut lukeutuvat.

5. LÄHTEET JA LYHENTEET

- AHTI, JONNA 2011: Konfliktit verkkokeskusteluissa – uhkaava toinen vuoro ja affektiivisuus. – E. Lehtinen, S. Aaltonen, M. Koskela, E. Nevasaari & M. Skog-Södersved (toim.), *Kielenkäyttö verkossa ja verkostoissa. AFinLAn vuosikirja 2011. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja n:o 69*. s. 11–22. Jyväskylä.
- ALMEIDA, JUSSARA – BENEVENUTO, FABRÍCIO – MAROS, ALEXANDRE – VASCONCELOS, MARISA 2020: Analyzing the use of audio messages in WhatsApp groups. *WWW '20: Proceedengs of the Web Conference 2020*. s. 3005–3011. <https://doi.org/10.1145/3366423.3380070>.
- ARMINEN, ILKKA – LEINONEN, MINNA 2006: Mobile phone call openings: tailoring answers to personalized summonses. *Discourse Studies* 8 (3). s. 339–368. <https://doi.org/10.1177/1461445606061791>.
- ARMINEN, ILKKA 2016: Teknologiset ympäristöt. – Melisa Stevanovic & Camilla Lindholm (toim.), *Keskusteluanalyysi. Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta*. s. 178–199. Tampere: Vastapaino.
- BAKHTIN, MIKAEL 1986: *Speech genres and other late essays*. – C. Emerson & M. Holquist (toim.). Kääntänyt V.W.McGe. Austin: University of Texas Press.
- COUPER-KUHLEN, ELIZABETH – ETELÄMÄKI, MARJA – LAURY, RITVA 2014: Introduction. – Elizabeth Couper-Kuhlen, Marja Etelämäki & Ritva Laury (toim.), *Approaches to grammar for interactional linguistic*. s.435–452. International Pragmatics Association (IPrA). <https://doi.org/10.1075/prag.24.3>.
- DINGWALL, SILVIA 1995: "Hello. This is Sally's answering machine." Deixis in answer-phone messages. *Bulletin VALS-ASLA (Bulletin suisse de linguistique appliquée)* 62. s. 129–153.
- FRITSCH, LISA 2019: „Listening to your mum’s voice can make your day” *An explorative study about the social functions of voice messages in messaging apps for international students*. Pro gradu -tutkielma. Faculty of Cultural Studies, European University Viadrina Frankfurt (Oder). 10.13140/RG.2.2.20453.35040.
- GOODWIN, CHARLES – HERITAGE, JOHN 1990: Conversation analysis. *Annual Review of Anthropology*. Vol 19: 1990. s. 283–307. <https://doi.org/10.1146/annurev.an.19.10-0190.001435>.
- GOUTSOS, DIONYSIS 2001: Sequential and interpersonal aspects of English and Greek ans-

- wering machine messages. *Pragmatics* 11:4. s. 357–377. <https://doi.org/10.1075/prag.11.4.01gou>.
- GUMPERT, GARY – CATHCART, ROBERT 1986: *Inter/media: interpersonal communication in a media world*. Oxford: Oxford University Press.
- HAKULINEN, AULI 1989: Keskustelun tutkimisen tavoitteista ja menetelmistä. – Auli Hakulinen (toim.), *Suomalaisen keskustelun keinoja 1. Kieli 4*. 9–40. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- HAKULINEN, AULI 1993: The grammar of opening routines. – Shore, Susanna & Vikuna, Maria (toim.), *Suomen kielitieteellisen yhdistyksen vuosikirja 1993*. s. 149–170.
- HARJUNPÄÄ, KATARIINA – MONDADA, LORENZA 2019: Multimodaalinen litterointi keskustelunanalyysissä. – *Puhe ja kieli*, 39:3 (2019). s. 195–220. <https://doi.org/10.23997/pk.77350>.
- HERRING, SUSAN 1999: Interactional coherence in CMC. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 4 (4). Oxford Academic. <https://doi.org/10.1111/j.10836101.1999.tb00106.x>.
- HOPPER, ROBERT 1992: *Telephone Conversation*. Indiana University Press.
- KT = *Kielitoimiston sanakirja*. 2020. Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus 2014. Verkkoversio, viitattu 8.1.2021. Saatavissa: <http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/netmot.exe?motportal=80>.
- KÖNIG, KATHARINA 2019a: A Multi-Dimensional Approach to Semi-public storytelling in WhatsApp Voice Messages. *Journal Für Medienlinguistic*, 2 (2). s. 30–59. <https://doi.org/10.21248/jfml.2019.10>.
- KÖNIG, KATHARINA 2019b: Sequential patterns in SMS and WhatsApp dialogues: Practices for coordinating actions and managing topics. *Discourse & Communication*, 13 (6). s. 1–18. <https://doi.org/10.1177/1750481319868853>.
- LAAKSO, MINNA – SORJONEN, MARJA-LEENA 2005: Katko vai eiku? Itsekorjauksen aloitustavat ja vuorovaikutustehtävät. *Virittäjä* 109. s. 244–271.
- LIDDICOAT, ANTHONY 1994: Discourse routines in answering machine communication in Australia. *Discourse Processes*, 17 (2). s. 283–309. <https://doi.org/10.1080/0163853-9409544870>.
- LINDHOLM, CAMILLA – STEVANOVIC, MELISA – PERÄKYLÄ, ANSSI 2016: Johdanto. – Melisa Stevanovic & Camilla Lindholm (toim.), *Keskustelunalyysi. Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta*. s. 9–26. Tampere: Vastapaino.

- LINDSTRÖM, ANNA 1994: Identification and recognition in Swedish telephone conversation openings. *Language and Society*, 23 (2). s. 231–252. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/S004740450001784X>.
- LINDSTRÖM, JAN 2006: Grammar in the service of interaction: Exploring turn organization in Swedish. *Research on Language and Social Interaction* 39(1). s. 81–117. 10.1207/s15327973rlsi3901_4.
- LINDSTRÖM, JAN 2008: *Tur och ordning. Introduktion till svensk samtalsgrammatik*. Helsinki: Norstedts akademiska förlag.
- MARKMAN, M. KRISTINE 2006: *Computer-mediated conversation: the Organization of talk in chat-based virtual team meetings*. Väitöskirja. Communication Studies, The University of Austin.
- MEREDITH, JOANNE 2014: *Chatting online: comparing spoken and online written interaction between friends*. Väitöskirja. Communication, Media, Social and Policy Studies, Loughborough University.
- Messengerpeople.com 2020. WhatsApp, WeChat and Facebook Messenger apps – global messenger usage, penetration and statistics. Artikkel 12.2.2020. <https://www.messengerpeople.com/global-messenger-usage-statistics/> (1.10.2020).
- OCHS, ELINOR – SCHEGLOFF, EMANUEL A – THOMPSON, SANDRA A 1996: *Interaction and grammar*. Cambridge: Cambridge University Press.
- RINNE, HANNA 2010: Epäröintiänteiden sijainti ja tehtävät korjausjäsenyyksessä venäläisessä televisiokeskustelussa. *Puhe ja kieli*, 30 (2). s. 89–106.
- RAEVAARA, LIISA 2016: Toimintajaksojen rakenteet. – Melisa Stevanovic & Camilla Lindholm (toim.), *Keskusteluanalyysi. Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta*. s. 143–158. Tampere: Vastapaino.
- SACKS, HARVEY 1973: On some puns, with some intimations. – Roger W Shuy (toim.), *Report Of the Twenty-Third Annual Round Table Meeting on Linguistics and Language Studies*. s. 135–144. Georgetown University Press.
- SACKS, HARVEY 1992a [1964–1968]: *Lectures on Conversation*. Volume I. Gail Jefferson (toim.). Cambridge: Blackwell Publishers.
- SACKS, HARVEY 1992b [1968–1974]: *Lectures on Conversation*. Volume II. Gail Jefferson (toim.). Cambridge: Blackwell Publishers.
- SCHEGLOFF, EMANUEL A 1979: Identification and recognition in telephone conversation

- openings. – George Psathas (toim.), *Everyday language Studies in Ethnomethodology*. s. 23–78. New York: Irvington.
- SCHEGLOFF, EMANUEL A 1986: The routine as achievement. *Human Studies* 9 (2). s. 111–151. 10.1007/BF00148124.
- SCHEGLOFF, EMANUEL A 2007: *Sequence Organization in Interaction. A Primer in Conversation Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- SEPPÄNEN, Eeva-Leena 1998: Vuorovaikutus paperilla. – Liisa Tainio (toim.), *Keskustelunanalyysin perusteet*. s. 18–31. Tampere: Vastapaino.
- TEN HAVE, PAUL 2002: Comparing telephone call openings: Theoretical and methodological reflections. – Kwong Luke, Kang & Pavlidou, Theodossia (toim.), *Telephone calls: Unity and Diversity in Conversational Structure Across Languages and Cultures*. s. 233–248. Amsterdam: John Benjamins.
- VATANEN, ANNA 2016: Keskustelunanalyttinen tutkimusprosessi. – Melisa Stevanovic & Camilla Lindholm (toim.), *Keskustelunalyysi. Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta*. s. 313–330. Tampere: Vastapaino.
- VILKUNA, MARIA 1989: *Free word order in Finnish. Its syntax and discourse functions*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- VISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA-HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2008: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <http://scripta.kotus.fi/visk/etusivu.php> Päivitetty 19.10.2018 [viitattu 8.1.2021].

LIITE

Käytetyt litterointimerkit

(.)	mikrotauko (vähemmän kuin 0.2)
(0.5)	tauko ja sen pituus (sekunnin kymmenesosina)
.	laskeva intonaatio
,	tasainen intonaatio
?	nouseva intonaatio
↑	seuraava sana tai tavu lausuttu ympäristöä korkeammalta
↓	seuraava sana tai tavu lausuttu ympäristöä korkeammalta
s <u>i</u> is	äänteen tai tavun painotus
>joo<	nopeutettu jakso
<joo>	hidastettu jakso
e::i	äänteen venytys
#joo#	nariseva ääni
(---)	epäselvä jakso
€	hymyillen lausuttu jakso
.hhh	sisäänhengitys (yksi h-kirjain vastaa 0.1 sekuntia)
hhh	uloshengitys
.joo	sana lausuttu sisäänhengittäen